

RECENSION

Marcus C J, The Conquest of the North Atlantic

The Boydell Press. Boydell & Brewer Ltd. PO Box 9, Woodbridge, Suffolk IP 12 3DF.

Pris c:a 5 pund.

Boken omfattar 173 sidor text och illustrationer. Ytterligare 50 sidor går åt till noter, ordlista, litteraturlista och ett register (sak-och namn-).

Personligen har jag inte haft nöjet att läsa något av Marcus tidigare. Emellertid så har han utgivit böcker som på olika sätt anknyter till havet, bla en bok om Titanics undergång, dessutom ett verk om Englands marina (Naval) historia.

Denna bok handlar dock alltså om Nordatlantens erövring. Det framgår på ett mycket tidigt stadium att författaren har en vurm för sjömän, dvs den mera saltstänkta sorten som vet vad det verkligen handlar om. Redan i en flik på omslaget får läsaren veta att Marcus behandlar dessa upptäckar-expeditioner inte enbart som forskare och historiker utan också som praktisk seglare. Här bör man emellertid vara uppmärksam, det finns nämligen ett intressant tillrättaläggande i en erratalista som tillhör boken. Denna lista är en nykomposition av texten i fliken och i denna står det faktiskt inte att Marcus är någon praktisk seglare, utan att han känner seglare från olika länder. Det är en viss skillnad.

Nåväl, själva boken består av tre huvudkapitel: I The Irish Pioneers, II The ocean traffic of the north III The ocean voyages of the English and the Hanse.

Hade man inte förstått att Marcus är en lärd man innan, så får man reda på det när man börjar läsa, han strör en irriterande mängd latinska och fornnordiska citat omkring sig i texten. Detta är värst i början, men det hänger med boken igenom.

De första 30 sidorna, dvs kap I, är en okritisk hyllning till irländarna och deras båt framför andra, curraghen (Marcus stavar genomgående "curach"). Den amerikanske forskaren A R Lewis har i ett arbete¹ framfört uppfattningen att picterna (ett skottskt folk, min anm.) skulle ha nått Island.. under 600-talet och att de utvecklade en maritim kultur som var likvärdig med irländarnas. Detta avfärdar emellertid Marcus med "pure fantasy".

"The claim to be pioneers of ocean navigation in northern waters belongs, without any question, to the Irish". Kanske det, men uttalandet är väl kategoriskt. Romarna nämns i förbifarten, mest som slagpåsar åt irländarna och friserna knappt alls.

1 Lewis, The Northern Seas. Princeton 1958

Att skinnbåten dominerat på Irland under lång tid är det väl knappast någon som motsatt sig, men vad gäller Norden är detta knappast någon helt okontroversiell fråga. Marcus slår dock fast att "there is little doubt that the oldest kind of seagoing craft in the High North was the skin-boat". Stockbåtar och plankbåtar får nöja sig med att hålla till på insjöar och i innerskärgårdar.

Boken tjänar inte på denna sorts tvärsäkra uttalanden, utan det skänker den snarare en amatörmässig prägel. Det är synd, därför utan tyckan har författaren lagt ned mycket möda, framför allt på källforskning. Kanske lite för mycket, ibland tar det överhanden och boken blir i långa stycken ett enda återgivande av vad som står i den eller den saga, i mitt tycke med alltför okritisk blick. Vid skildringen av Vinlands (dvs Amerika) upptäckt, efter att vi sas har upptäckt Island och Grönland, får vi en nästan irriterande noggrann återgivning av Grönländinga-sagan. Det är tveksamt om man i ett verk som gör anspråk på att vara av vetenskapligt intresse, ska gå in på att den eller den namngivna sagofiguren ramlade av sin häst och följaktligen inte kunde delta i olika bravader.

Det delkapitel som väl lovade mest och även infriade löftet var, tycker jag, avsnittet "Seamanship and navigation". Här intar Marcus en balanserad inställning i t ex frågan om "the art of sailing on a beam wind". I stort sett tycks han mena att man kunde segla bidevind om det knep, men man föredrog att vänta på vind. Förutom förnuftsregler såsom vilken årstid man skulle segla och att skeppet skulle vara i gott skick, tar Marcus upp de flesta metoder som man känner till kan ha använts för att underlätta lägesbestämningen under vikingatiden. Död räkning, observation och kanske även vinkelmätning mot polstjärna och sol för fastställande av latituden, lodning, vattnets färgskiftningar, fåglars flykt mm, behandlas. Det är i stort sett vad Sibylla Haasum kom fram till i sin avhandling "Vikingatidens segling och navigation" 1974, fast den står inte med i litteraturlistan. Överhuvudtaget ger hans litteraturlista ett intryck av att vara förlegad. Det är många titlar från 10- 20- 30- och 40-talen, för att inte tala om 1800-talet. Men frågar sig om det inte kommit ut något mera aktuellt verk om normander alltsedan "Normannerne" av Steenstrup 1886.

Det avslutande huvudkapitlet handlar alltså om Hansan och England. Blä berörs Bergens omfattande export av torkad torsk, "stock-fish", och hanseaternas monopoliserade ställning. Detta monopol skulle ha varit orsaken till att engelska fiskare och handelsmän började söka sig till Island för att där söka få tag i den åtråvärda torsken.

Avslutningsvis kan man kanske säga att Marcus har levt upp till bokens titel. Den handlar verkligen om Nordatlantens erövring. Personligen tror jag att den hade tjänat på en hårdare redigering, för emellanåt blir den faktiskt rätt tråkig att läsa. Den är dock utan tyckan värd priset.

Bayeux-tapeten är ett överträffat dokument över vikingatidens slutskede och medeltidens början. Den vävdes enligt traditionen av Wilhelm Erövrarens hustru efter invasionen. Scener ur vävnaden återkommer ofta som illustrationer, bl a hos Marcus. Normanderna förefaller i allt väsentligt ännu år 1066 lita till sina ursprungliga, nordiska skepp.

Björn Varenius

